

Odměny a tresty jako výchovný prostředek na prvním stupni ZŠ

Ing.Ivana PANÍČKOVÁ

Bakalářská práce
2009

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií
Ústav pedagogických věd
akademický rok: 2008/2009

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Ing. Ivana PANÍČKOVÁ**
Studijní program: **B 7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Učitelství odborných předmětů pro SŠ**

Téma práce: **Odměna a trest jako výchovný prostředek na prvním stupni ZŠ**

Zásady pro vypracování:

Vyhledání a zpracování odborně orientované literatury a vymezení pojmů.

Konkrétní strategie měření odměn a trestů ve vzdělávacím procesu, výsledky analýzy, vlastní poznatky prováděného šetření.

Návrh na využití poznatků, očekávání výsledků a přínos ve vzdělávacím procesu.

Využití výsledků ve vzdělávacím procesu.

Rozsah práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

KAST-ZAHN, A. Jak společně s dětmi zvládat výchovné krize. Brno: Computer Press, 2007, ISBN 978-80-251-1557-2.

LOKŠOVÁ, I., LOKŠA, J. Pozornost, motivace, relaxace a tvořivost dětí ve škole. Praha: Portál, 1999, ISBN 80-7367-176-X.

PETTY, G. Moderní vyučování. Praha: Portál, 1996, ISBN 80-7178-070-7.

VÝROST, J., SLAMĚNÍK, I. Aplikovaná sociální psychologie I. Praha: Grada, 2008, ISBN 80-7315-083-2.

SLOWÍK, J. Speciální pedagogika. Praha: Grada, 2008, ISBN 978-80-247-1733-3

Vedoucí bakalářské práce: **Ing. Mgr. Svatava Kašpárková, Ph.D.**
Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce: **12. února 2009**

Termín odevzdání bakalářské práce: **15. května 2009**

Ve Zlíně dne 12. února 2009

prof. PhDr. Vlastimil Švec, CSc.
děkan

L.S.

Mgr. Soňa Vávrová, Ph.D.
vedoucí katedry

ABSTRAKT

Ve své bakalářské práci se dotýkám problému odměny a trestu a řešení neobvyklých situací ve školní třídě. Kurikulární reforma, která posunuje naše školství k vyšší cestě za kvalitním vzděláním, přináší i různé faktory moderní doby. Je proto pochopitelné, že při tak výrazných změnách ve školství dnešní pedagogové nevystačí se stále stejnými metodami a direktivním stylem řízení třídy. Proměnou doby a modernizací v čase se motivace a aktivita dětí vytrácí. K udržení pozornosti a klidu ve třídě se z učitelů stávají dozorcí. V dějišti změn, kterými prochází školství, mezi základní pedagogické dovednosti patří nejen řízení třídy, ale i umění odměňování, trestání a hodnocení žáků.

Klíčová slova:

Odměna, trest, výchova a kvalita vzdělání, hodnocení žáků

ABSTRACT

In my Bachelor thesis I'm covering the issue of reward and penalty at school-class and the solution of unusual situations within this topic. The curricular reform which is advancing our educational system to the higher way to quality education also brings different factors of modern age. Therefore it is obvious that upon this marked changes at educational system, the present educationists are not able to manage with still same methods and directive school-class managing style. By the age changing and by the time modernization the children's motivation and their activity disappear. To maintain attention and calmness in a school-class teachers become custodiers. In a setting for changes which the

educational system experiences the pedagogic skill is not only school-class managing, but the art of reward, punishment and assessment of pupils as well.

Key point:

Reward, penalty, education, quality of education, pupil's assessment

PODĚKOVÁNÍ

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucí bakalářské práce Ing. Mgr. Svatavě KAŠPÁRKOVÉ Ph.D. za odborné vedení, cenné rady, které mně poskytla během vypracování bakalářské práce. Dále děkuji vedení Základní školy T. G. Masaryka v Uherském Hradišti – Mařaticích, ředitelce Mgr. Janě UHERKOVÉ a kolektivu učitelů za možnost provedení výzkumu a za pedagogickou konzultaci.

OBSAH

ÚVOD	8
TEORETICKÁ ČÁST	10
1. ŠKOLA JAKO PRACOVNÍ PROSTŘEDÍ DĚTÍ	11
1.1 VLIV ŠKOLNÍHO PROSTŘEDÍ	11
1.2 OSOBNOST A AUTORITA UČITELE	11
1.3 RODINA A ŠKOLA	12
2. ODMĚNY A TRESTY JAKO REGULÁTORY CHOVÁNÍ	14
2.3 REGULACE, MODIFIKACE, ZPĚTNÁ VAZBA	14
3. ODMĚNY A TRESTY	17
3.1 POZITIVNÍ SMYSL ODMĚŇOVÁNÍ	17
3.2 ZPŮSOB ODMĚŇOVÁNÍ	18
PRAKTICKÁ ČÁST	23
4. ODMĚNY A TRESTY NA ZŠ MAŘATICE	24
V HODNOTÍCÍ ČINNOSTI PEDAGOGA JE DŮLEŽITÉ ZPŮSOBY ODMĚŇOVÁNÍ A TRESTÁNÍ.	24
4.1 VÝCHODISKA PRO VÝZKUM	24
4.4 SEZNAM DOKUMENTŮ ŠKOLY	25
4.6 TŘÍDA	26
5. PEDAGOGICKÝ VÝZKUM	27
ZÁVĚR	42
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	44
SEZNAM TABULEK	46
PŘÍLOHA	47

ÚVOD

Škola je zařízení, které je spojeno s výchovou a vzděláváním dětí, organizováním výuky, dodržováním stanoveného systému docházky a klasifikací. Má za úkol aktivně formovat osobnost dětí a připravovat je na další profesní dráhu.

Změny přicházející s 21. stoletím, vstupující do oblasti lidského konání, ovlivňují i oblast školství, která je prostřednictvím školy přípravou na reálný život. Dynamický technický rozvoj, nastupující nové informační a komunikační technologie mění nároky na vzdělání a především způsob přístupu ke vzdělání. Moderní způsob vzdělávání preferuje získávání dovedností před neužitečným a nepraktickým poučováním. Současné škole je vyčítáno mnoho věcí, od byrokratických zásahů do systému vzdělání až po neschopnost systému reagovat na současný trend a potřeby společnosti. Nepřípravenost podmínek se projevuje i v samotné práci pedagogů a jejich přístupu k hodnocení žáka. Setrvávání na pozicích, pouze hromadění poznatků bez možnosti vyzkoušení v realitě, přináší s sebou omezování touhy dětí po vzdělání a přechází v pasivitu z jejich strany. Pak učitelé přistupují k používání donucovacích a kázeňských prostředků vůči žákům, kteří se takovému způsobu práce brání. Přitom v mnohých případech jsou viníci právě sami učitelé, neboť „postoj žáka k učiteli a k učení a výsledky pedagogického působení závisejí především na vlastnostech učitele, na jeho postoji k žákům, na humanitním vztahu učitele k dětem a mladistvým“. (Čáp, 1997 s. 326). Škola jen systémem vzdělávání, které je dětem předkládáno, ale především systémem chování, utváření pozic ve skupině, respektováním autority a norem, akceptováním psaných a nepsaných pravidel. To pak zahrnujeme pod jeden název kázeň. Kázeň je pojem, který se obtížně definuje, i když každý mu velmi dobře rozumí. Obst uvádí, že “kázeň ve škole spočívá v tom, jak žáci dove-

dou zachovávat společenská a školní pravidla, spolupracují s učitelem na plnění stanovených cílů výuky a podílejí se na vytváření příznivého sociálního prostředí“ (Kalhous, Obst, 2002, s.387). Postavení a důstojnost získané učitelem je pro mnoho dětí příkladem k jejich dalšímu chování a vytváření postojů ke společnosti. Učitel představuje důležitý vzor role, jak být dospělým. Identifikace žáka s modelem svého učitele formuje osobnost žáka.

Cílem mé bakalářské práce je objasnění otázky, proč je učitel společně se žákem ve škole. Zda výchova a vzdělávání má smysl a jaké výchovné prostředky je třeba využívat.

TEORETICKÁ ČÁST

1. ŠKOLA JAKO PRACOVNÍ PROSTŘEDÍ DĚTÍ

V teoretické části vymezují prostředí a další pojmy, které mají vliv na výchovu a vývoj žáků.

1.1 Vliv školního prostředí

Škola je instituce, kde se děti setkávají s povinnostmi. Před nástupem do školy není od dětí vyžadováno žádné plnění úkolů a za výsledky učení nejsou odměňovány. Nové povinnosti a nové zkušenosti jsou v počátku dětmi přijímány velmi pozitivně. Děti se zpravidla těší do školy až do doby, kdy začínají první neúspěchy. Každé dítě jako individuální jedinec své úspěchy či neúspěchy prožívá a vnímá jiným způsobem. Značnou roli v situaci vyrovnávání se s prvními neúspěchy sehrává přístup učitele a rodičů. Ve škole si děti osvojují nejen učivo. Škola zasahuje do oblasti chování, utváření pozic ve skupině, respektování autority a norem, akceptace psaných i nepsaných pravidel (Kolář, Šikulová, 2007).

1.2 Osobnost a autorita učitele

Povolání učitele nese velkou psychickou zátěž. Kolísavá nervová labilita, impulzivní a nepřiměřené reakce se negativně projevují na řešení okamžitého neúspěchu dítěte. V mnohých situacích k nepříznivému stavu přispívá i skutečnost, že ne každý učitel přistupuje k dítěti bez pocitu nadřazeného. (Gavora, 2005) Pokládání se učitelem za významnou osobu, která je důležitější než žáci, neochota k domluvě, lpění na vlastní důstojnosti a přezíravý postoj vede ke vzniku odporu, pocitu méněcennosti, zklamání na straně žáků.

Přílišné setrvávání na své roli učitele, neschopnost pochopení světa dětí, neakceptování kulturních, hodnotových a generačních rozdílů neobohacují ani práci pedagoga. Učitel je modelem, který vychovává svým příkladem. Identifikace s modelem je jedním z prvků socializace, který formuje osobnost žáka účinněji než odměny a tresty. (Čapek, 2008). Jak uvádí Čáp (1997, s. 322)“V modelu dítě poznává charakter, hodnotové orientace, morální principy v živé, konkrétní podobě a se silným emočním zabarvením. To vybízí k napodobování modelu, usnadňuje interiorizaci morálního principu a jednání v souhlasu s ním. Proto model působí zpravidla silněji než samotné slovní působení“. Účinnost učitelova výchovného působení závisí také na jeho sebepoznání a sebekontroli, na jeho emocionální vyzrálosti. Příznivě působí na žáky učitel, který je vyzrálou osobností. Nepříznivě působí učitel nezralý, který nedovede spolupracovat s lidmi, úsudky o lidech činí ukvapeně, neuvědomuje si své motivy a nedovede regulovat své afekty. (Kohoutek, 1996). Osobnost učitele má vliv na kvalitu vzdělávacího procesu a třídním klimatu. Zavedením kázně je třeba, aby žáci přijali postavení učitele ve třídě. Existuje provázanost kázně s autoritou učitele a jeho strategií řízení třídy. Bendl (2001, s. 80) uvádí: „učitel, který má autoritu, má i kázeň, učitel, který si dovede udržet kázeň u svých žáků, má u nich autoritu ve smyslu pravomoci“.

1.3 Rodina a škola

Na vztah dítěte ke škole a ke školním povinnostem má vliv i rodina. Některé rodiny své děti podporují, domácí výchova je zdravá, jiné je zanedbávají, jednají s nimi hrubě, výchova není naprosto žádná. Rodina má při výchově dítěte a na vytváření jeho postojů ke škole ty nejdůležitější úkoly. Krejčová (2003, s. 76) uvádí, že „pokud dítě vidí své rodiče a pracovníky školy praco-

vat společně, lépe přijímá autoritu dalších dospělých, nejen učitelů a jeho postoj ke škole je pozitivnější než v situaci, kdy rodič spolupráci se školou odmítá.“ V mnoha případech je problém ovšem v tom, že mnozí učitelé nedokáží vést dialog s rodičem, zahlcují rodiče stížnostmi nebo v opačném případě se raději vyhýbají jakémukoliv náznaku výtky. A právě získání rodiče jako spojence nese s sebou pozitivní přínos pro výchovu a vzdělávání dítěte. Na učení žáka má svůj podíl vliv jeho osobnost, dále učitelova osobnost a rodinné zázemí. V rodině si žák vypěstuje pracovní návyky a schopnost plnit zadané úkoly. Jeho postoj ke škole se odráží v jeho možnostech a podmínkách, které na přípravu do školy má. Vztah učitel, žák, rodina je rovněž záležitostí komunikace. Průcha, Walterová, Mareš (1995, s. 101) uvádějí, že „komunikace je sdělování, dorozumívání. Z pedagogického hlediska je důležitá sociální komunikace, tj. sdělování a dorozumívání mezi lidmi“. Při správně vedené komunikaci se včas odstraní otázky školního výkonu, prospěchu, školní zdatnosti a hlavně neprospěch. Při řešení školních neúspěchů musí pravidelně spolupracovat učitelé, rodiče a samotní žáci. Neprospěch žáka nelze odstranit ze dne na den. V první řadě je nutné zjistit možné faktory způsobující neprospěch žáka a poté je adekvátním způsobem řešit. (Kašpárková, 2008)

2. ODMĚNY A TRESTY JAKO REGULÁTOR CHOVÁNÍ

V úvodu jsem definovala klíčové termíny, které budu dále uvádět.

2.1 Definice významu slova odměna

„Odměna je vlastně působení spojené s chováním nebo jednáním jedince, které vyjadřuje pozitivní hodnocení a přináší vychovávanému radost a uspokojení některých jeho potřeb.“ (Čapek, 2008, s. 31)

2.2 Definice významu slova trest

„Trest je takové působení spojené s chováním nebo jednáním jedince, které vyjadřuje negativní hodnocení a přináší vychovávanému nelibost, frustraci nebo omezení některých jeho potřeb.“ (Čapek, 2008, s. 31)

2.3 Regulace, modifikace, zpětná vazba

Tresty a odměny patří neodmyslitelně ke školnímu prostředí. Motivují a regulují chování žáků a vytvářejí nové prvky, které se odrážejí kladným nebo záporným způsobem v potřebách jedince. Ovlivňují chování žáků na základě obecně přijímaných postulátů:

- . odměna zvyšuje frekvenci správného chování, které k ní opět vede
- . když správné chování neposilujeme, jeho intenzita se sníží, vyhasíná
- . pozorování vzoru vede k novému způsobu chování (Čapek, 2008)

Ve výchově mají tresty a odměny svou roli, protože ovlivňují chování žáka. V případě očekávání odměny nebo trestu může nastat situace, kdy:

- . pochvala má silnější motivaci než pokárání
- . žák, kterého si učitel nevšímá, má horší výsledky než žák, kterého si učitel všímá
- . opakováním pochvaly se výkon žáka zvyšuje (Čapek, 2008)

Odměny a tresty patří mezi nejběžnější výchovné prostředky. Jako protipól k tomuto systému vystupuje humanistická psychologie se svou metodou odmítání trestů a odměn ve prospěch povzbuzení a rozvoje sebeúcty a sebepoznání. V obou případech můžeme tvrdit, že křehká rovnováha je v kontextu s autoritou pedagoga. Respektováním dítěte pedagogem a naopak se vytváří vzájemná vazba mezi pedagogem a žákem a odměny a tresty mohou být projevem snahy, jak pomoci nastavit správnou cestu. Za určitých okolností může způsob pochvaly informovat žáka o mínění učitele o jeho výkon, který vzhledem k jeho schopnostem mohl být vyšší.

Odměny a tresty mají vlastně dvojí zaměření – poskytují informace a působí motivačně. Zpětná vazba podává informaci žáku, zda pochvala, případně trest, splnila učitelovo očekávání nebo ne. Zpětné informace je nutné podávat jen tehdy, když druhý je schopen je přijímat. Rozhodně ne uprostřed emocí. Zpětná vazba by měla vykazovat pozitivní a podporující prvky bez prvků ironie, ponížení, sarkasmu atd. Žáci potřebují povzbudit, aktivovat a motivovat. Dalším nezadatelným prvkem zpětné vazby je znalost žáků a předpokládání jejich jednání. Zpětná vazba by opět měla vykazovat pozitivní a podporující prvky, bez prvků ironie, ponižování, zpochybňování schopnosti žáků. Žáci potřebují povzbudit, aktivizovat a motivovat. Žáci, zvláště v mladším školním

věku, považují učitele za spravedlivého dospělého a mohou případným nedostatek schvalovacích reakcí trpět. Začnou si tedy získávat jeho pozornost rušivým chováním (Kasíková, 2005) Starší žáci již akceptují pouze toho učitele, kterého si váží a kterého respektují.

3. ODMĚNY A TRESTY

Princip hodnocení je jedním z klíčových prvků moderního vzdělání.

3.1 Pozitivní smysl odměňování

Jedním z klíčových prvků moderního vzdělání je hodnocení. „Pozitivní hodnocení je takové, jehož prostřednictvím učitel chválí žáka za jeho chování, výkon, provedené řešení. Jde o takové hodnocení, kdy žák dostane dobrou známku, kdy je jeho výkon analyzován a posouzen jako dobrý, dokonalý, kdy je takové ocenění spojeno i s požitkem úspěchu, s pocitem uspokojení.“ (Kolář, Šikulová, 2005, s. 105) Dobrou známkou pro prožitek úspěchu nemusí být pro žáka vždy jen jednička. Žáci potřebují ke svému výkonu pochvalu učitele. Mezi pozitivní stimuly patří řada prvků např.:

- pochvala a šikovnost, pracovitost, nápad
- při zmínce o neúspěchu obratem upozornit na žákovu rezervu, zlepšení oproti minulé, důvěru v jeho schopnosti
- vyjádření spokojenosti s prací žáka, pochválit jeho schopnosti

I přes tuto skutečnost i s pochvalou musí učitel umět zacházet velmi opatrně. Příliš časté pochvaly vedou např. k návyku na pochvalu nebo opačně k pocitu snížení žákova sebehodnocení. K využití principu efektu odměny na docílení změny osobnosti a chování ve škole uvádí Čáp (1997):

- odměnu je třeba dávat bezprostředně, hned v situaci, kdy se dítě učí
- zpočátku odměňujeme i velmi malý úspěch dítěte, s postupujícím zdokonalováním odměňujeme až náročné výkony

- zpočátku odměňujeme častěji a odměny jsou malé
- odměňovat se má za aktivní činnost, ne za uposlechnutí příkazu
- využití Premackova principu, podle kterého méně oblíbená činnost může být posílena oblíbenější činností
- využití úmluvy, smlouvy mezi učitelem a žákem (za splnění povinností bude určita odměna)

3.2 Způsob odměňování

Jeden z nejtypičtějších odměn učitele je pochvala. Chvála (pochvala) je jednou z forem pozitivního posilování. Nelešovská (2005, s. 87): “Pochvala poskytuje dítěti sebeuplatnění, zvláště je-li vyřčena někým, koho si dítě váží a dává mu možnost prožitku úspěchu. Učitel by proto měl dbát toho, aby pochvala byla bezprostředně spojována s provedenou činností jinak ztrácí na významu a motivace žáka k další činnosti je oslabena.“

Aby pochvala byla účinná, musí učitel dodržet určité zásady:

1. četnost pochvaly
 - četnost udílených pochval by se měla postupně snižovat,
2. intenzita pochval
 - intenzita (nebo-li síla pochvaly) by měla být adekvátní k výkonu žáka,
3. spojení pochvaly s činem
 - pochvala by měla navazovat časově na chválený čin,

Mezi odměny uvádějí Čáp s Marešem (2001, s. 253):

- pochvala, úsměv, projev sympatie, projev kladného hodnocení nebo kladného emočního vztahu
- dárek věcný nebo peněžní
- umožnění činnosti nebo zážitku, po kterém dítě touží

Jiný způsob odměňování zmiňuje Fontana (1997, s. 346). „Chování může být motivováno tzv. poukázkovým systémem (token ekonomy).“ Dětem se dávají různé drobné předměty, poukázky (kolečka, značky atd.) pokaždé, když splní daný úkol. Děti tak mají hmatatelný důkaz o odměnách, které jim jejich chování přináší, a toto chování se pak prostřednictvím operačního podmiňování má stát pevnou součástí jejich repertoáru.

3.3 Trest kázeňské opatření

Učitel ve třídě chválí, odměňuje, učí, ale i trestá. A zde pramení požadavek žáků a studentů na učitele, aby byl vždy spravedlivý. Michel Foucalta podle autora Čapka (2008, s. 49) uvádí: „Má se trestat přesně tolik, aby se zabránilo opakování. Příklad (trest) tak již není rituálem, který něco manifestuje, nýbrž znakem, který vytvoří překážku.“

V mnoha případech se ve škole často stává, že učitel netrestá závažnost přestupku, ale že trestem vyjadřuje svůj názor na žáka. Trest v takových případech bývá neúměrný. Rovněž časovost ukládání trestu v mnoha případech neplní svou funkčnost cesty nápravy žáka nebo studenta. Časovost a úměrnost trestu spolu souvisí. G. Petty (1993, s. 93) ve svém díle doporučuje: „Někdy se viník dokonce přizná, vypořádejte se s ním, jak uznáte za vhodné,

ale nejlépe o samotě.“ Podobně i Schimunek (1993, s. 33) tvrdí že, “Chvála je nejpůsobivější, uděluje-li se jednotlivcům veřejně, tzn. před celou třídou, zatímco pokárání působí pozitivně, není-li veřejné.“ V mnoha případech se stává, že žákovo chování v kabinetu je úplně odlišné než ve třídě. Ze vzpurného nepokořeného hrdiny ve třídě, se stává ve společnosti pouze učitele zcela odlišný žák. Udělování trestu není pro učitele jednoduchou záležitostí. Učitel musí vždy dodržovat stejná pravidla, důslednost a poznání pravdy při udělování trestu. Nestanovení pravidel, individuální přístup k jednotlivým žákům, se negativně projevuje v práci pedagoga. G. Petty (1996, s. 98) uvádí, že “změnou taktiky ponecháváte žáky v nejistotě o důsledcích jejich poklesku. Už to samotné je bude odrazovat.“ Pokud žák, nebo žáci za stejný čin obdrží pokaždé jiný trest, ztrácí pocit jistoty a tím i bezpečí. Žák, žáci si takových trestů přestávají všímat, jejichž význam nemohou pochopit a takto udělované tresty ztrácejí výchovný efekt. Při udělování jakéhokoliv trestu by vždy učitel měl především zachovat rozvahu a chladnou hlavu. Nikdy by neměl k trestu přistupovat v afektu, zlosti a trestat bezmyšlenkovitě např. celou třídu. Vždy musí být spravedlivý, důsledný a přiměřený. Užívání trestů by se mělo konat střídmě a s rozvahou, bez ukvapených závěrů. (Kyriacou, 2004)

3.4 Zásady trestání

„Trest je podnět uplatněný po reakci, který snižuje pravděpodobnost, že daná reakce se bude v budoucnu opakovat.“ (Cangelosi, 2006, s. 55)

Trest je z hlediska pedagogického daleko problematičtější záležitost než odměna a vyžaduje ze strany učitele rozsáhlejší a výraznější pozornost. Negativní následky nepřiměřených trestů vedou ke ztrátě důvěry žáků, vytváření

strachu ze školy, zvyšování agresivity až po neurotické stavy. Mezi zásady při udělování trestu, které musí každý pedagog dodržovat patří:

- zásada přesně vymezených pravidel
- zásada úměrnosti trestu
- zásada stejné spravedlnosti pro všechny žáky
- trest jako cesta k nápravě

V konečném důsledku trest, na rozdíl od odměny, nemusí mít požadovaný přínos. Čáp, Mareš (2001, s. 154) uvádějí: „Trest má různé účinky – v závislosti na předchozí zkušenosti dítěte, na jeho vlastnostech, na vztahu mezi dospělým a dítětem, na klimatu a situaci, na souhrě mnoha podmínek. Někdy trest vede k pravému opaku toho, čeho měl dosáhnout.“

3.4.1 Druhy trestů

Při každém trestání si musíme uvědomit, čeho chceme dosáhnout. Ne vždy jsou změny dosažené trestem nejefektivnějším způsobem nápravy. V některých případech nedochází ke změně v chování žáka, ale pouze k potlačení postojů, které zhoršují atmosféru ve třídě, zvyšují stres a úzkost. Tiberiovo prohlášení: “Ať se mě bojí, jen když mě poslouchají.“ není nejvhodnější výrok pro školu dnešní doby.

Petty (1996) seřadil výchovná opatření podle přísnosti. Pokud selže mírnější opatření, učitel postupuje na další možnost. Pro ilustraci uvádím některé případy:

- pohled do očí, prodloužený pohled

- stálý pohled namířený k žákovi
- při pohledu na žáka naznačit nesouhlas (zamračením, zavrtěním hlavy)
- zastavení řeči, dokud si toho žák nevšimne
- jmenování žáka např. “nyní si probereme další příklad (uvedeme jméno žáka)”
- položením otázky, týkající se učiva
- požádání o zopakování právě probíraného učiva vyrušujícím žákem
- promluva se žákem po hodině na téma jeho chování v hodině
- zadání úkolu
- přesazení
- hrozba, že jeho chování bude ohlášeno třídnímu učiteli, řediteli
- hrozba, že bude sedět odděleně od ostatních žáků
- splnění hrozby

Při volbě trestu se především musí každý pedagog pokusit hledat příčinu nevhodného chování žáka. V některých případech, právě při impulzivním řešení situace, se potrestání žáka obrací proti samému učiteli.

2

PRAKTICKÁ ČÁST

4. ODMĚNY A TRESTY NA ZŠ MAŘATICE

V hodnotící činnosti pedagoga je důležité způsoby odměňování a trestání.

4.1 Východiska pro výzkum

V teoretické části své práce jsem se zabývala chováním žáků, problematikou odměn a trestů, jejich forem, metod a situací, za kterých jsou udíleny. Tématikou odměn a trestů se zabývá spousta autorů, kteří upozorňují na problémy spojené s výchovou, chováním. Ve své práci jsem se v praktické části zaměřila na analýzu výchovného a vzdělávacího procesu v dnešním školství a přístupu k řešení situace ze strany pedagogů a rodičů.

4.2 Cíl výzkumu

Cílem výzkumu je analyzovat současnou situaci výchovného a vzdělávacího procesu. Dotýkat se podstaty výchovy a jejího vztahu k pedagogické praxi. Úvahy v mé práci spadají do humanistické pedagogiky, s hledáním odpovědi na otázku, čím by výchova měla či neměla být. Jedním ze způsobů, jak vymezit teoretické aspekty výchovy, je popis jevů, které výchovou nejsou, ale přesto jsou ve výchově přítomny.

4.3 Popis respondentů

K výzkumu jsem si vybrala žáky prvního stupně Základní školy T. G. Masaryka Uherské Hradiště - Mařatice. Výzkum byl proveden ve čtvrté třídě základní školy. Výběr prvního stupně byl záměrný. U mladších žáků jsem se snažila zjistit, kdy u nich vznikají první výchovné problémy, jak reagují na

způsob řešení ze strany učitelů, zda odměny a tresty, jejich formy a metody mají vliv na vývoj chování žáků.

4.4 Seznam dokumentů školy

Při své práci jsem se seznámila s dokumenty školy:

Školní řád

Klasifikace a hodnocení žáků

Pravidla chování

Školní vzdělávací program

Zdravá škola

4.5 Škola

Základní škola T. G. Masaryka má celkem 11 tříd a celkem 183 žáků

Výuku zabezpečuje 12 pedagogů, 4 vychovatelé a 1 pedagogický asistent .

Věkové složení pedagogického sboru :

rozpětí 20 - 29 let 5 pedagogů

rozpětí 30 - 39 let 0 pedagogů

rozpětí 40 - 49 let 7 pedagogů

rozpětí 50 - 59 let 3 pedagogové

Tab.č. 1 Přehled vývojových poruch u žáků integrovaných ve třídách v školním roce 2007/2008

Druh postižení	Počet žáků
Sluchové postižení	0
Zrakové postižení	0
S vadami řeči	1
Tělesné postižení	0
S kombinací postižení	0
S vývojovými poruchami učení 1.-5.	7

Tab. č. 2 Zapsaní a zařazení žáci a děti ve školním roce 2007/2008

Zapsaní do 1. tříd 2007	Počet žádostí o odklad	Nastoupili do 1. třídy 2007	Zapsaní do 1. třídy 2008	Počet žádostí o odklad	Nastoupí do 1. třídy 2008
45	8	37	50	9	41

4.6 Třída

Ve třídě je celkem 20 žáků. Z toho je 8 dívek a 12 chlapců.

Počet dětí s vývojovými poruchami učení: 3

- jeden chlapec, dvě dívky

Třídní učitelka má 24 let pedagogické praxe.

5. PEDAGOGICKÝ VÝZKUM

V současné době se dostává pedagog do složité situace. Společnost vyžaduje nejen aby vzdělával, ale aby současně vychovával. Přičemž za výchovu nepovažujeme pouze výchovu směrem ke vzdělání, ale výchovu nahrazující povinnosti rodičů. O způsobu výchovy a výsledcích pedagog informuje rodiče metodou hodnocení žáka. Podle výsledků a způsobu hodnocení jsou pak rodiče informováni, jestli mají dobře vychované dítě a jaké má prospěchové výsledky nebo také o opaku, kdy může dojít ke zjištění, že špatná je práce pedagoga. Společnost se příliš neznepokojuje nad současným stavem školství. Na obranu pedagogů nepřijímá žádné radikální návrhy, jak řešit vzniklé výchovné problémy.

V případě, kdy pedagogové udělují pouze odměny, nevzniká žádná konfliktní situace. Každý z nás, a co teprve dítě, je rád odměňován. S pocitem možné odměny, pochvaly vzrůstá naše iniciativa, náš výkon. Ale co v situaci, kdy tresty jsou častější než odměny? Na hledání odpovědi jsem provedla výzkum na základní školy. Svůj průzkum jsem provedla metodou pozorování, rozhovoru a formou dotazníku. K zjištění celkové situace ve třídě jsem se při pozorování zaměřila na:

- oblast osobnosti pedagoga
- průběh vedení výuky
- kázeňskou strategii

formou dotazníku:

- oblíbenost školy u žáků

formou rozhovoru:

- rozhovor s třídní učitelkou na téma řešení různých výchovných situací ve třídě

5.1 Osobnost pedagoga – inspirace výchovných strategií

Zakladatel české dětské klinické psychologie Konečný (podle Čapka, 2008) považuje přiměřený postoj pedagoga vůči dítěti v návaznosti na věk takto:

- do 7 let účast opatrovníka na dětských hrách
- do 11 let přístup vysvětlující autority s důrazem na rozumová vysvětlení
- kolem 12 let postoj energického vůdce
- kolem 13-15 let postoj taktně usměrňujícího důvěrníka, jemuž je možno se svěřit, najít pochopení
- po 15. roce přístup staršího přítele

V našem případě se jedná o učitelku s vynikající společenskou a odbornou pověstí, s dlouholetou praxí, s řídicími schopnostmi. Učitelka projevuje sympatie k žákům, porozumění pro jejich potřeby. Chová se klidně, bez agresivních výbuchů, snaží se žákům pomoci při řešení složitějších úkolů. Projevuje žákům důvěru. Klade přiměřené, postupně zvyšující se požadavky s ohledem na schopnosti každého žáka. K hodnocení používá laskavou formu i při hodnocení nezdarů žáka postupuje velmi diplomaticky tak, aby nesnižovala sebevědomí žáka. Upřednostňuje komunikaci před direktivním způsobem vedení

dialogu. Jedná se o pedagoga, jehož snahou je kladný a spravedlivý postoj k žákům.

5.2 Průběh vyučování

Vyučování je cílevědomé systematické působení učitele na žáky. Vyučovací proces zahrnuje úroveň učení žáků, ale i poskytuje zpětnou vazbu o průběhu a výsledcích vyučování pro učitele. Vyučování v pozorované třídě je přiměřené ze strany učitele. Vede k samostatnosti žáků a povzbuzuje aktivitu žáků. Problémy nepozornosti v hodině učitelka zpravidla řeší s jednotlivci. Jedná se o krátkodobé faktory nepozornosti např. dotaz na souseda, nepozornost při sledování výkladu atd. Nápravu sjednává oslovením žáka, nebo dotykem, případně změnou intonace hlasu.

Metody vedení vyučování jsou závislé na druhu předmětu. Jedná se především o verbální způsob výuky, se zařazováním praktických a názorných ukázek.

Výsledky učení jsou průběžně zjišťovány a hodnoceny. Hodnocení vede k informovanosti žáka o jeho výkonu a míry splnění požadavků. Učitel své hodnocení bere jako stimul, jak pro činnost žáka, tak i k zamyšlení nad vlastní metodou vedení vyučování.

Způsob zkoušení je především ústní ve sledu kladení krátkých otázek od méně náročných k náročnějším. Forma vedení dotazů je situována tak, aby minimalizovala emoční stav zkoušeného žáka (snížení napětí, trémy atd.). Písemné formy jsou voleny formou testů, diktátů, zpracování slohové práce (jedná se především o formu využívanou za delší období).

Další forma jsou nahodilé otázky, které prověřují zapamatování probíraného učiva (vedené především na závěr hodiny, jako shrnutí učiva nebo při další hodině v případě, že se pokračuje na stejné téma). Způsob vedení zkoušení je volen individuálně s ohledem na žáka.

Hodnocení znalostí žáka provádí vyučující tradičně oznámkováním.

5.3 Kázeňské události a strategie řešení

Nesprávné chování žáků v hodině má vždy své příčiny. Ať se pedagog snaží být sebevíc kreativní, vždy nastává situace, kdy získat pozornost žáka je pro učitele nesnadný úkol. Nejčastější typem nevhodného chování žáků je:

- snaha upoutat pozornost učitele nebo spolužáků
- povídání se spolužákem

Protože se jedná o zkušeného pedagoga, který je třídním učitelem, pro školní rok 2008 - 2009 jsou společně s žáky zpracována pravidla chování a tresty, kterými se řídí v hodině. Pravidla, společně se jmenným seznamem žáků jsou vyvěšena ve třídě. Tato pravidla spolehlivě fungují.

Pravidla slušného chování:

1. nebudu žalovat
2. nebudu rvát
3. nebudu naslouchat jiným
4. nebudu běhat ve třídě ani na chodbě
5. nebudu ničit cizí věci

6. nebudu nikomu lhát
7. nebudu pomlouvát ostatní
8. nebudu nikomu ubližovat
9. první se o přestávce nachystám a pak si budu hrát
10. ve vyučování nebudu mluvit pokud nejsem vyvolán
11. než ve vyučování něco řeknu, zvednu ruku
12. nebudu jíst ve vyučování

Napomenutí (trest) při nedodržení pravidel slušného chování:

1. omluvím se
2. uklidím třídu
3. promluvím se spolužáky
4. udělám si dřepy
5. nahradím stejnou věc
6. omluvím se
7. napíši 3 věci, které jsou o daném člověku dobré
8. ústní a písemná omluva
9. zákaz používání počítače
10. omluvím se otázkou
11. odevzdám svačinu
12. napomenutí (5x) pak poznámka,
13. omluva paní učitelce

Trest je udělen bezprostředně po špatném činu. Žák vždy musí vědět, za co je trestán. Tresty jsou pokud možno řešeny bez afektu a vždy je trestán žák

pouze trestem, jehož splnění je v jeho silách. Trestem je vyjádřen názor, co nesmí nikdy dělat.

Pochvala (odměna) žáka v hodině:

Odměny jsou ve třídě řešeny rovněž bezprostředně. Třídní učitelka nedává žákům žádné věci nebo bonbóny. Pochvala je verbální, v případě, že se jedná o slabšího žáka, jeho výkon třída na popud učitelky odmění potleskem.

6. VYHODNOCENÍ VÝSLEDKŮ ŠETŘENÍ

Při hodnocení výsledků výzkumu prováděného u 4. třídy Základní školy T. G. Masaryka v Uherském Hradišti - Mařaticích jsem došla k následujícím zjištěním:

6.1 Hodnocení pedagogického sboru

Jedná se zkušený pedagogický kolektiv. O kvalitách kolektivu hovoří i výsledky prospěchu žáků školy za školní rok 2007 - 2008, viz tabulka č. 3.

Tab. č. 3 Přehled prospěchu žáků za školní rok 2007 - 2008

Ročník	Počet žáků celkem	Prospělo s vyznamenáním	Prospělo	Neprospělo	Hodnoceno slovně
1.	37	37	-	-	-
2.	35	34	1	-	-
3.	34	30	4	-	-
4.	38	29	9	-	-

5.	22	20	2	-	-
Škola celkem	166	150	16	-	-

Pro školní rok 2008 - 2009 má škola zavedeno 25 zájmových kroužků, např. angličtina, flétničky, dramatický kroužek, hudebně pohybový kroužek atd.

Pro rok 2008 - 2009 má škola připraveno 21 projektů, z nichž jmenuji, např. drakiáda, švihadlový král, dopravní výchova, pěvecká soutěž „Zazpívej slavičku“, turnaj ve stolním fotbalu atd.

6.2 Vyhodnocení způsobu vedení výuky

Snahou všech pedagogů školy je poskytnout žákům kvalitní základy všeobecného vzdělání s cílem rozvíjet osobnost každého žáka školy tak, aby byl schopen samostatně logicky myslet, svobodně se rozhodovat a aby uměl komunikovat s lidmi. Pedagogové se snaží žákům zajistit pohodové a bezpečné školní prostředí, které podněcuje jejich tvořivost a aktivitu. Aktivně se věnují žákům s diagnostikovanými specifickými poruchami učení.

Důležité pro učitele nejsou jen vědomosti žáka, ale i postoje a dovednosti. Učitel během vyučování vytváří pozitivní atmosféru porozumění a důvěry. Vyučovací metody jsou založeny na dlouholetých zkušenostech s důrazem na využívání motivace žáků, soutěživosti mezi žáky, vedení dialogu a experimentování. V hodině se běžně prolínají vyučovací metody založené na činnostech, s metodou řešení problémů až po metodu využití dramatických her. V systému hodnocení učitelka využívá i významu sebehodnocení žáka i vzájemné hodnocení žáků.

6.3 Vyhodnocení zjištěných výchovných problémů

Při vyhodnocování zjištěných výchovných problémů u 4. třídy základní školy jsem byla překvapena výsledkem. Třída nevykazuje žádné závažné výchovné problémy, které by ovlivňovaly vývoj žáků. V polovině školního roku 2008 - 2009 nebyla udělena žádná důtka, napomenutí nebo návrh na snížení známky z chování. Podle statistiky roku 2007 - 2008 nebyla řešena žádná závažná narušení výchovného a vzdělávacího procesu.

Při zahájení školního roku 2008 - 2009 si společně žáci s učitelem stanovují pravidla chování a tyto v průběhu roku dodržují.

Škola v posledních dvou letech neřešila krádež mezi žáky, šikanu, neomluvené hodiny. Podle dotazníku, který žáci vypracovali, bylo vyhodnoceno, že do školy chodí rádi, viz tabulka č.4.

Tab. č. 4 Dotazník pro žáky

Poř. číslo	Otázka	Ano	Ne	Nevím
1.	Máš rád(a) školu			
2.	Baví Tě práce ve škole			
3.	Je ve třídě každý tvým kamarádem			
4.	Jsou některé děti kvůli škole nešťastné			
5.	Máš rád(a) svou učitelku			
6.	Pomáhá Ti učitelka, když něčemu nerozumíš			
7.	Dodržuješ pravidla chování			
8.	Perou se děti mezi sebou			

9.	Baví se děti v hodině mezi sebou			
10.	Rád(a) chodíš do nějakého zájmového kroužku			

Tab. č. 5 Vyhodnocení dotazníku pro žáky

Otázka číslo	Počet odpovědí	Počet odpovědí	Počet odpovědí
	ANO	NEVÍM	NE
1	15		1
2	13	1	2
3	7	6	3
4		14	2
5	16		
6	16		
7	15		1
8	8	1	7
9	3		13
10	12		4
Celkem	105	22	33

6.4 Zjištěný nedostatek

Ve výchovném a vzdělávacím procesu nebyly zjištěny žádné závažné nedostatky. Problém, který tuto třídu provází, je nedostatečná sociální zralost u některých žáků. I když se jedná o jedince, kteří nemají žádné psychické problémy, nebyla u žádného stanovena vývojová porucha učení, jejich duševní, inteligenční i emoční vývoj odpovídá věku, přesto lze konstatovat, že po stránce sociální nejsou dostatečně vyzrálí. Je to způsobené nedostatečnou výchovou ze strany rodičů právě v oblasti sociálních norem a návyků. Zkušenosti z rodiny v oblasti sociální výchovy podstatně ovlivňují další vývoj dítěte

a především jeho začleňování do nové sociální skupiny, jakou je třída. Neumět navázat kontakt s druhými dětmi, zařadit se do skupiny, zvládat konflikty, být oblíbený, provázejí další vývoj dítěte. Děti vyžadují neustálou pozornost učitele. Nedokáží navázat kontakt s ostatními. Chovají se, jako by neexistovala žádná hrozba. Působí dojmem, že se jich záležitost netýká. Jakákoliv forma trestu pro ně nemá žádný význam.

I když v tomto směru se snaží škola maximálně působit na rodiče, nejsou v této oblasti příliš zřetelné formy nápravy.

V současné době jsou tyto děti žáky 4. třídy. Nejsou zde prozatím vytvořeny sociální vazby mezi spolužáky, s vlivem na jednotlivé členy. Hlavním činitelem je zde stále pedagog.

Pedagog zpracoval, na základě žádosti, dotazník orientovaný na asertivní jednání učitele. Otázky a vyhodnocení tvoří součást přílohy č. 1. (Otázky převzaty z literatury Čapek, 2008).

6.5 Převzaté poznatky ze strany třídního učitele

Smyslem výchovy je rozvinutá harmonická osobnost. Tohoto ideálu se však u některých žáků ve výchovném procesu nedosahuje. K problémovému vývoji osobnosti dochází vlivem mnoha faktorů. Učitel první rozpozná různé zvláštnosti a poruchy chování a ve spolupráci u rodiči, specializovanými odborníky účinně pomáhá při jejich řešení. Ve třídě jsem se setkala s následujícími případy:

Žák A

Jedná se o velmi nadaného plavovlasého chlapce, drobného vzrůstu

Rodinné zázemí:

rodiče rozvedeni, otec žije v cizině, matka žije s přítelem, žák nemá další sourozence, rodina bydlí v panelovém bytě 3+1, oba pracují, sociálně zajištěni, matčin přítel se k jejímu synovi chová značně přísně, matka je ovlivněna jednáním přítele a na syna nemá tolik času, syn citově strádá

Chování ve škole:

vyžaduje neustálou pozornost ze strany učitele, dožaduje se pochval, má snahu neustále na sebe poutat pozornost, pomáhá učitelce, nosí jí květiny, čeká na ní před školou, atd.,

Pohovor s matkou:

situaci potvrdil, matka citově lpí na příteli, aniž by si uvědomovala, že odsunuje své dítě, považuje jeho materiální zabezpečení za prvořadé

Žák B

Jedná se o chlapce plavovlasého, silnější postavy, vyšetřením stanovena porucha dyslexie

Rodinné zázemí:

rodina žije v panelovém domě 3+1, oba rodiče pracují, žák má jednu sestru, u které byla rovněž diagnostikována porucha, rodinná situace i výchova bez problémů, oba rodiče mají zájem na zdravém vývoji syna, pravidelné konzultace s učitelkou, dohled nad plněním úkolů syna

Chování ve škole:

žák má omezeny pouze některé činnosti, jeho porucha není až tak rozsáhlá, vyžaduje neustálý dohled ze strany učitele, v některých situacích využívá stanovené omezení, protože nemá náladu na spolupráci, má tendenci vyrušovat, často zapomíná věci

Pohovor s rodiči:

spolupracují se školou, mají zájem o zdravý rozvoj svého syna

Žák C

Jedná se o chlapce, světlomasého, drobného vzrůstu

Rodinné zázemí:

otec učitel, matka úřednice, rodina se dvěma dětmi žije v rodinném domku, rodinná výchova je bez problémů

Chování ve škole:

jedná se o velmi chytrého chlapce, zadané úkoly plní bez problémů, výsledky ve vyučování jsou výborné, chlapec je ale nepraktický, jakákoliv činnost (především fyzická) mu dlouho trvá, učitelka ho musí neustále upozorňovat a kontrolovat, má-li všechno připravené, ostatní děti neustále čekají než on něco udělá, je velmi nepořádný, při zadání, např. vypracování úkolu, kdy žáci pracují ve skupince, sice pomáhá, ale ještě se baví, učitelka neustále musí kontrolovat jeho pozornost

Pohovor s rodiči:

otec tvrdí, že on byl taky takový, situaci nemíní řešit, prý se to vyrovná s věkem

Žák D

Jedná se o vysokého, štíhlého tmavovlasého chlapce

Rodinné zázemí:

otec i matka pracují, bydlí v panelovém domě 3+1 společně s jedním sourozencem, rodinné výchova normální

Chování ve třídě:

žák je velmi chytrý, úkoly plní běžně bez problémů, do první třídy nastupoval a uměl číst, vyšetřením se ale nepotvrdilo mimořádné nadání, používá výrazy vyspělejšího žáka, což je projevem toho, že žije v rodině převážně dospělých, žák vyžaduje zvýšenou pozornost ze strany učitele, při zadání úkolů je má první zpracované a pak má tendenci vyrušovat, učitel musí mít pro něho neustále připraven doplňující program

Pohovor s rodiči:

situace se potvrdila, žák hodně čte, má zájem o astronomii je veden ze strany rodičů i prarodičů

Celkové zhodnocení:

Problémové děti tvoří z psychologického hlediska různorodou skupinu. Společným rysem těchto dětí je jejich obtížné přizpůsobování. Vyžadují proto zvláštní výchovný přístup, odlišný od ostatní populace. Chceme-li určit správný individuální přístup, vhodné metody stimulace a motivace, aktivní

přístup jak ze strany učitele tak i ze strany žáka, musíme si vždy uvědomit, s jakým typem žáka máme co činit. Jiné výchovné metody užíváme u dětí nadaných, jiné u dětí s výchovnými problémy. Neobejdeme se bez pomoci rodičů, odborníků a harmonizující společnosti.

Práce s těmito dětmi není nijak snadná, ale tam, kde škola, rodina a odborníci spolu úzce spolupracují, podaří se většinou obtíže postupně odstranit nebo alespoň zmírnit natolik, že již nebrání normálnímu vzdělávacímu procesu.

ZÁVĚR

Výchova dítěte je nejvyšší úkol, který byl člověku uložen. Chceme-li určit správný individuální přístup, správný typ výchovných pobídek, stimulací, motivací a aktivace žáků, musíme si vždy uvědomit, s jakým typem osobnosti máme co činit. Jiné druhy výchovných metod budeme užívat u dětí se zakomplexovanou osobností, jiné u žáků s lehkou mozkovou dysfunkcí, u žáků nadaných, u žáků neurotických atd. U různých typů problémových dětí je nutno vytvářet kladné postoje a vlastnosti. Bylo by žádoucí zastavit horšící se duševní, tělesnou a kulturní zdatnost našich dětí a mládeže. Toto se bohužel neobejde bez harmonizace vztahů ve společnosti a bez respektování zákonitostí duševní a fyzické hygieny a především bez vlivu rodiny.

Hodně záleží na způsobu výchovy v rodině. Děti z rodin s kladným emočním vztahem k dítěti se dobře přizpůsobují, kdežto děti se zavrhuje rodiči vykazují špatnou adaptaci. S vývojem dítěte postupně vzrůstá význam sociálního začleňování do skupin vrstevníků. Rodina je skupina příliš specifická a sama nestačí k přenesení všeho, co dítě potřebuje k dobré interakci a komunikaci s ostatními lidmi. Vstup do školy znamená pro děti příchod do nového většího kolektivu, který se vývojem formuluje v sociální skupinu. Ta pak působí na své členy, jednak tím, že uspokojuje jejich důležité potřeby, ale i kladením požadavků, napomínáním, posměchem a někdy končí šikanou. Dobré zařazení do skupiny – opak izolovanosti, nebo dokonce zvrženosti skupinou, přináší dětem uspokojení a pocit jistoty. Někteří žáci nejsou třídou přijímáni, stojí v ní stranou, nemají ve třídě žádného kamaráda. Bývají v něčem odlišné, někdy je to sociální plachost, v jiných případech agrese. Izolovanost dítěte ve školní třídě je zátěžovou situací pro učitele. Takové děti potřebují porozumění od učitele, popřípadě jeho pomoc. Dítě potřebuje ke svému rozvoji nejen dobrou skupinu, vztah s nejbližším kamarádem,

ale především vztah vzájemného porozumění, blízkosti a pomoci své rodiny. Děti usilují o takový vztah a jeho absenci či narušení prožívají jako značnou frustraci. V přátelském vztahu se učí citlivosti k respektování projevů druhých, k jejich emocím a potřebám. Skupinové a přátelské vztahy jsou důležitým činitelem v morálním rozvoji a ve formování celé osobnosti dítěte.

Domnívám se, že zpracované teoretické části práce a na základě provedeného šetření, jsem splnila stanovený cíl své bakalářské práce.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] BENDL, Stanislav *Ukázněná třída aneb kázeňské minimum pro učitele*. 1. vyd. Praha. Triton s.r.o., 2005, 388s. ISBN 80-7254-624-4
- [2] CANGELOSI, S. James. *Strategie řízení třídy: jak získat a udržet spolupráci žáků při výuce*. 1. vyd. Praha. Portál: 2006, 232s. ISBN 80-367-118-2.
- [2] ČÁP, Jan. MAREŠ, Jiří. *Psychologie pro učitele*. 1. vyd. Praha. Portál, 2001, 655s. ISBN 80-7178-463-X
- [3] ČAPEK, Robert. *Odměny a tresty ve školní praxi*. 1.vyd. Praha: Grada Publishing, a.s. 2008. 160s. ISBN 978-80-247-1718-0
- [4] ČERMÁK, Ivo. *Dětská agrese*. 1. vyd. Brno: CERM, 1998, 228s. ISBN 80-9026-14-1-8
- [5] FONTANA, David. *Psychologie ve školní praxi*. 1. vyd. Praha: Portál, 1999, ISBN 80-7178-628-8
- [6] GAVORA, Petr. *Učitel a žák v komunikaci*. 1. vyd. Brno: Paido, 2005, ISBN 80-7315-104-9
- [7] KALHOUST, Zdeněk. OBST Otto. *Školní didaktika*. Praha: Portál, 2004, 448s., ISBN 80-7178-253-X
- [8] KASÍKOVÁ, Hana. *Učíme se spolupráci*. 1. vyd. Kladno: Aisis, 2005, 140 s. ISBN 80-239-4668-4
- [9] KAŠPÁRKOVÁ, Svatava. *Kapitoly z pedagogicko psychologické diagnostiky žáka a třídy*. Zlín, Univerzita Tomáše Bati Zlín, v tisku
- [10] KOHOUTEK, Rudolf a kol. *Základy pedagogické psychologie*. Brno: Akademické nakladatelství CERM, s.r.o., 1996. 184s. ISBN 80-85867-94-X

- [11] KOLÁŘ, Zdeněk. ŠIKULOVÁ, Renata. *Vyučování jako dialog*.
1. vyd. Praha: Grada Publishing, a.s. 2007, 132s. ISBN 978-80-247-1541-4
- [12] KREJČOVÁ, Věra. KARGEROVÁ, Jana. *Začít spolu*. Praha: Portál, 2005, 232s. ISBN 80-7178-695-0
- [13] KYRIACOU, Chris. *Klíčové dovednosti učitele*. Praha: Portál, 1996, 155s. ISBN 80-7178-022-7
- [14] NELEŠOVSKÁ, Alena. *Pedagogická komunikace v teorii a praxi*.
1. vyd. Praha : Grada, 2005. ISBN 80-247-0738-1.
- [15] PETTY, Geoffre. *Moderní vyučování*. 1. vyd. Praha: Portál, 2004, 380s. ISBN 80-7178-978-X
- [16] PRŮCHA, Jan. WATEROVÁ, Eliška. MAREŠ. Jiří. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 1995, ISBN 80-7178-029-4
- [17] SCHIMUNEK, Franz-Peter. *Slovní hodnocení žáků*. Praha: Portál, 1994, 62s. ISBN 80-85282-91-7
- [18] Vyhláška č. 48/2005 Sb. Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy o základním vzdělávání a některých náležitostech plnění povinné školní docházky
- [19] Zákon č. 561/2004 Sb. Parlamentu České republiky o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon).

SEZNAM TABULEK

Tab. č. 1 Přehled vývojových poruch u žáků integrovaných ve třídách v školním roce 2007/2008	26
Tab. č. 2 Zapsaní a zařazení žáci a děti ve školním roce 2007/2008	27
Tab. č. 3 Přehled prospěchu žáků za školní rok 2007/2008	33
Tab. č. 4 Dotazník pro žáky.....	35
Tab. č. 5 Vyhodnocení dotazníku pro žáky.....	36

PŘÍLOHA

P I: Dotazník, který má pomoci zorientovat se ve vlastních slabinách v asertivním jednání pro učitele

Vážená paní učitelko, prosím Vás o vyplnění dotazníku. Dotazník je zcela anonymní, jeho výsledky budou použity k účelům bakalářské práce.

Dotazník pro učitele:

Otázky	Typy odpovědí				
	0	1	2	3	4
1. Pokud někdo nahlas mluví v hodině, požádáte ho, aby ztichl.					
2. Máte pocit, že jiní lidé mají tendenci Vás využívat.					
3. Pokud Vás někdo z vašich dobrých známých požádá o pomoc, která je pro Vás obtížná, odmítnete ho?					
4. Pokud se někdo zachová nespravedlivě, nebo Vám ukřivdí, upozorníte ho?					
5. Jste schopen/a zahájit rozhovor s kterýmkoliv člověkem?					
6. Nepůsobí Vám potíže zdravý kontakt s člověkem, se kterým rozmlouváte?					
7. Víte, jak se máte zachovat, když Vás někdo chválí?					
8. Umíte pochválit své kolegy?					
9. Umíte být otevřený a jednoznačný při vyjadřování jak pozitivních tak negativních názorů?					
10. Snažíte se vyhnout určitým lidem nebo situacím, z obavy před možnými obtížemi?					
11. Užíváte někdy zvýšeného hlasu, abyste přiměl druhého udělat, co chcete vy?					
12. Když máte vztek, užíváte nekontrolovatelné výrazy?					
13. Jste dobrým modelem (nebo byste mohl být) asertivity pro děti?					

Typologie odpovědí:

0 nikdy	1 zřídka	2 někdy	3 obvykle	4 vždy, nebo téměř vždy
------------	-------------	------------	--------------	-------------------------------

Vlastní vyhodnocení:

Otázky	Typy odpovědí				
	0	1	2	3	4
1. Pokud někdo nahlas mluví v hodině, požádáte ho, aby ztichl.					X
2. Mate pocit, že jiní lidé mají tendenci Vás využívat.				X	
3. Pokud Vás někdo z vašich dobrých známých požádá o pomoc, která je pro Vás obtížná, odmítnete ho?			X		
4. Pokud se někdo zachová nespravedlivě, nebo Vám ukřivdí, upozorníte ho?			X		
5. Jste schopen/a zahájit rozhovor s kterýmkoliv člověkem?					X
6. Nepůsobí Vám potíže zdravý kontakt s člověkem, se kterým rozmlouváte?				X	
7. Víte , jak se máte zachovat, když Vás někdo chválí?				X	
8. Umíte pochválit své kolegy?					X
9. Umíte být otevřený a jednoznačný při vyjadřování jak pozitivních tak negativních názorů?				X	
10. Snažíte se vyhnout určitým lidem nebo situacím, z obavy před možnými obtížemi?				X	
11. Užíváte někdy zvýšeného hlasu, abyste přiměl druhého udělat co chcete vy?			X		
12. Když máte vztek, užíváte nekontrolovatelné výrazy?		X			
13. Jste dobrým modelem (nebo byste mohl být) aserativity pro děti?					X

Způsob hodnocení

- Oblast I. (otázky 1 - 4) - situace spojené s obranou vlastních práv
- Oblast II. (otázky 5 - 10) - situace spojené s dovedností uplatňovat svá práva
- Oblast III. (otázky 11 - 13) - situace spojené s narušováním práv druhých lidí

oblast	malá	střední	značná
I.	0-6	7 - 13	14 -16
II.	0-8	9 - 19	20 - 24
III.	0 -3	4- 6	7 - 9

Dosažené výsledky.

oblast	počet bodů	hodnocení
I.	11	STŘEDNÍ
II.	20	ZNAČNÉ
III.	7	ZNAČNÁ